

EL ZOO DEL MENGELE

MÉS DE
**500.000
LLIBRES**
VENUTS EN
TOT EL MÓN

Gert Nygårdshaug

• Col·lecció La Mandràgora – 4 •

El zoo del Mengele

Gert Nygårdshaug

TRADUCCIÓ:

AINA OLIVÉ BUSQUETS

Cossetània
EDICIONS

Amb el suport del Departament de Cultura

Títol original: *Mengele Zoo*, per Gert Nygårdshaug

© Matt Jardine, 2019
Publicat per primer cop el 1989

Els drets han estat negociats per Immaterial Agents & Oh!Books Literary Agent

Primera edició en català: setembre del 2020

© del text: Gert Nygårdshaug

© de l'edició
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Traducció: Aina Olivé Busquets

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-953-3

DL T 496-2020

Índex

PREFACI	5
CAPÍTOL I	
Blanca com el cor d'un coco	7
CAPÍTOL 2	
Fum negre al cercle de l'home en flames	55
CAPÍTOL 3	
La casa a la costa	103
CAPÍTOL 4	
La revolució és tan pacient com un cactus	141
CAPÍTOL 5	
Pensaments a l'ombra del plàtan.....	183
CAPÍTOL 6	
El nèctar de les flors vermelles.....	223
CAPÍTOL 7	
Un morfo blau alça el vol.....	263
CAPÍTOL 8	
Els tetràpodes	297
CAPÍTOL 9	
L'alegria verda de la Mare Gaia	335
CAPÍTOL 10	
Al fons de la cripta de la màgia.....	365

Prefaci

Penso en els dies irrepetibles que vaig passar a les profunditats de les selves de Veneçuela i el Brasil; i en el Tomás, l'indi canaima que a les nits, després d'arrossegar la piragua fins a terra ferma, m'explicava amb total seriositat les històries més increïbles al costat de la foguera. Històries sobre la selva que ara, quan escric aquestes línies, es troba a punt de ser destruïda.

Recordo les innumbrables converses al voltant d'un got de rom al bar Stalingrad, a Cumaná, una petita ciutat de la costa. Allà encara circulen teories sobre què se'n va fer del llegendari capità anglès Percy Fawcett, que fa més de cinquanta anys va desaparèixer a la selva mentre cercava antigues civilitzacions, al sud del riu Xingú, sense deixar cap rastre. Fawcett va registrar més de cent tribus indígenes genuïnes; d'aquestes avui només en subsisteixen deu com a màxim.

La violència contra la selva i els seus habitants és inconcebible. La realitat és pitjor del que qualsevol novel·la pugui transmetre, i les conseqüències són gairebé impossibles d'entendre.

Vull assenyalar que, de manera deliberada, he barrejat en aquest llibre el portuguès i l'espanyol, juntament amb paraules i expressions locals, per evitar que l'atenció es concentrés en un país o una regió determinats del continent on passa gran part de la història. Els noms de les diferents espècies d'animals i plantes són autèntics.

GERT NYGÅRD SHAUG

Straumen, 22 de novembre de 1988

CAPÍTOL I

BLANCA COM EL COR D'UN COCO

El tossal de les magnòlies del sud-est del poble brillava de color daurat i verd amb la llum baixa del capvespre, i la brisa suau, humida, gairebé imperceptible, duia l'olor un pèl amarga de la *canforeira* (càmfora). Enmig de tota la verdor s'alçaven les xicrandes florides, com a fars de porcellana blava que atreien totes les aus, des de voltors i colibrís fins a tucans amb becs diferents.

Després d'un xàfec de tarda, un eixam de *statiras* (papallones llimoneres) van sortir del seu refugi i van voletejar cap al poble, atretes per les fortes fragàncies del mercat de flors i verdures. Feia calor i pujava el vapor de la selva.

—Ves-te'n, brètol diminut, o invocaré els esperits d'obojo i kajimi del bosc, perquè s'enfilin sota la teva manta a mitja nit i t'enverinin el cos a mossegades! —Un venedor de cocos vell i prim va colpejar amb el seu barret esparracat un nen petit descalç i mig despullat que es va escapolar, ràpid com un llamp, amb un riure entremaliat.

El Mino Aquiles Portuguesa tenia sis anys i havia perdut gairebé totes les dents de llet. Es va amagar darrere el tronc de l'enorme plàtan de la plaça. No tenia ni mica de por del venedor de cocos. Cap dels nens temia el vell Eusebio i el seu carretó, tot i que sempre era ell qui aixecava els braços i qui cridava més fort quan els nens s'apropaven massa al seu carro de cocos. Sabien que, en el fons, l'Eusebio era amable; els havia donat un coco sencer i intacte en més d'una ocasió. No gaires dels venedors de cocos del mercat tenien l'hàbit de donar-ne de sencers als nens pobres.

—Minolito! Vine aquí! Hem trobat una cosa! —El seu amic Lucas el va cridar.

El Mino va córrer des del plàtan cap a una pila de caixes velles de verdures que s'alçava en un racó de la plaça. Hi havia el Lucas, el Pepe i l'Armando fent servir un bastó per tafanejar en una caixa de fulles de col podrides. El Mino va mirar a dins.

—*Sapito* —va dir—. Un gripau blanc petitó! Mira, s'està intentant amagar entre la col podrida. No el facis enfadar, Armando!

L'Armando, que tenia deu anys i ja era gran, va llençar el bastó. Per contra, es va treure un tros de fil de la butxaca i hi va fer una llaçada en una punta que semblava professional.

—Pengem-lo i espantem els venedors de cocos dels carretons. És verinós, això us ho puc assegurar. El meu avi una mica més i es mor després de tocar un gripau com aquest. —L'Armando va atansar la llaçada al cap del gripau amb compte i va estirar el fil amb força.

El Lucas, el Pepe i el Mino van retrocedir, espantats. El gripau penjava del fil i es regirava, amb les potes llargues i negres movent-se sense parar i els ulls vidriosos agafant un aspecte transparent. L'Armando va tremolar encantat i va riure de valent mentre aguantava l'animal tan lluny del seu cos com podia. Però de sobte el gripau va fer un moviment violent i inesperat, i va xocar contra la cama nua de l'Armando. Aquest va bramar i va deixar anar el gripau, que va saltar sota les caixes de verdures i va desaparèixer.

A la cama, l'Armando hi tenia una taca d'un vermell roent, com si hagués tocat un arbust *mujare*. El Lucas, el Pepe i el Mino van mirar l'erupció amb els ulls ben oberts, esperant que comencés a fumejar en qualsevol moment i s'escampés cama amunt cap a l'engonal de l'Armando, després cap a l'estómac i el pit, i que aviat el cos sencer de l'Armando estigués ple de butllofes i bullent com un garrí rosa en una cassola al foc, i que després l'Armando morís.

Tothom sabia que els *sapos* eren perillosos.

Però la marca no es va fer més gran ni l'Armando es va tornar més pàl·lid. Ben aviat les galtes li van recuperar el color i els ulls tornaven a ser tan desafiants com abans.

—Merda —va dir, xutant les caixes per on havia marxat el gripau—. Merda. Me'n vaig a la bomba d'aigua a rentar-m'ho. Després aniré a buscar closques de coco ben grosses per portar a casa de la

mama Esmeralda. —I va córrer com el vent entre els venedors de verdures i va desaparèixer passat el plàtan. El Pepe el va seguir.

—Probablement morirà aquesta nit —va dir el Lucas, agafant-se fort al braç del Mino. Els dos nens de sis anys van assentir greument.

El Mino es va atansar cautelosament a la vora del bosc. Els seus peus descalços es van enfonsar a la terra fangosa de color marró vermellós on el pare Macondo havia intentat sense sort plantar taro. Els arbustos embullats es van marcir abatuts cap al fangar que amb prou feines es podia dir que fos terra. La selva envoltava el poble, i un cinturó de fang pudent s'estenia entre ella i la terra conreable. Però el pare Macondo mai es va donar per vençut, va plantar i plantar.

El Mino es va aturar i va agafar una branca que havia caigut d'un dels arbres immensos. Tenia forma d'Y, i per tant era perfecta. De la butxaca es va treure un tros de mosquitera que estava cosida en forma de bossa, com una salsitxa llarga oberta d'un costat. La va posar amb elegància a les dues puntes de la branca en forma de forca, i... *presto!* Ja tenia la xarxa perfecta per caçar papallones. Era aquí, al gran mur que formava el límit de la selva, on es podien trobar les millors *mariposas*.

El seu pare li havia dit que avui necessitava dos morfos grossos i blaus.

El Mino va pensar en el gripau que havia picat l'Armando. A hores d'ara probablement era al llit amb febre alta. Va tenir molta cura d'on posava els peus, hi podia haver més gripaus blancs amagats entre el llot marró.

Un *argante* gros de color groc i taronja va volar fins a un dels arbustos pansits de taro! El Mino sabia el nom de la majoria de papallones que es podien trobar a la selva; el seu pare li havia ensenyat tot el que sortia al gran llibre de les papallones. Es va apropar sigil·losament a l'arbust, la xarxa agafada davant seu, i aleshores, amb un salt ràpid, va abaixar la xarxa sobre la papallona. Amb dits petits i entrenats de seguida va estrènyer el tòrax de l'animaló, no prou fort per destrossar-la però suficient perquè perdés el coneixement. Després es va treure una petita capsula metàl·lica de la butxaca i de seguida hi va tancar la papallona, atrapada amb un cotó fluix sucats en èter. Així és com va morir la papallona.

Quan el Mino sortia amb la xarxa de papallones se sentia com un caçador; un bon caçador. Mai deixava que cap dels seus amics anés amb ell quan caçava papallones per al seu pare, perquè a la butxaca hi portava una arma mortal: una petita capsula metàl·lica plena de gas tòxic. El Mino i el seu pare tenien un ritual secret que realitzaven cada vegada que el Mino sortia a caçar. «Minolito», li deia el seu pare, seguit d'una paraula difícil: «Acetat d'etil». El Mino havia de repetir la paraula, i els dos assentien. Aleshores el seu pare sortia cap al lavabo sense que el veiés la mare del Mino, i robava un cotó fluix del calaix del tocador. Els dos assentien un altre cop, i el Mino seguia el seu pare cap al magatzem. Amagat darrere una biga, tan amunt que el seu pare havia de pujar damunt d'una caixa per arribar-hi, hi havia una ampolla. L'ampolla de les Gotes Mortals. Xopava el cotó fluix amb el líquid i el posava de seguida a la capsula metàl·lica del Mino, que tindria el poder de matar durant hores.

El Mino havia arribat gairebé fins als primers arbres de la selva. Va mirar al seu voltant, estant al cas. Per trobar els morfos, hauria d'entrar dins de la mateixa selva; allí era on vivien les belles papallones de color blau metàl·lic. Eren difícils d'atrapar, i acostumaven a volar alt cap al cel, massa amunt perquè el Mino hi arribés amb la seva xarxa. Però de tant en tant baixaven cap a les clarianes del bosc i descansaven a terra. En aquest punt el més important era fer el mínim de soroll possible mentre s'hi atansava.

El Mino sabia que era el moment perfecte per atrapar morfos. Era cap al capvespre, es faria fosc al cap d'una hora, i era exactament aleshores que podia ser que els morfos baixessin de les branques altes com a flocs blaus i brillants per descansar al terra del bosc. Per un morfo, el seu pare guanyava gairebé deu vegades el que rebia per un *statio* o un *argante*.

La selva era tranquil·la i humida. Sortia baf de les fulles arrugades que xafava, i de tant en tant algun animaló sortia disparat per allunyar-se'n amb por: petites granotes i iguanes iridescents. Al Mino li agradava la selva. No tenia gens de por, tot i que sota els arbres immensament alts hi havia una foscor asfixiant. Però mai s'hi endinsava tant que no pogués sentir els sorolls i els crits del poble.

Era un petit caçador, era un *molt bon* caçador. Igual que els obojos i els kajimis ho havien estat cinquanta anys abans. Ells havien utilitzat dards enverinats, havia dit l'Armando. *Ell* tenia gas tòxic a la butxaca. Amb una capsa prou grossa, probablement podia haver caçat *cerrillos*, pècaris i armadillos. Però aquests vivien més endins a la selva.

El Mino va caçar un morfo. En va caçar dos. I just abans que es comencés a fer fosc, encara en va capturar un altre! Eren més grossos que la seva mà i amb prou feines cabien a la capsa, fins i tot amb les ales plegades. El seu pare el lloaria com a bon caçador.

Va saltar i córrer a través del fang, oblidant-se del tot dels gripaus blancs. Va anar fent ziga-zagues pel camp de tomaqueres del senyor Gomera i va saltar entre les exuberants plantes de mandioca de la senyora Serrata. Aviat va arribar al plàtan on havia amagat el munt de closques de coco que havia recollit aquella tarda al voltant dels carretons dels mercaders. Aleshores va veure la mama Esmeralda, que pujava sanglotant cap al mercat fent onejar un drap negre al seu voltant.

Així va ser com el Mino va saber que l'Armando ja era mort.

Abans d'aixecar la pala i llençar una mica de terra de color de rovell al forat profund on reposava el taüt de l'Armando, el pare Macondo va dir:

—Els cors diminuts que de sobte paren de bategar no s'aturen per a Déu. Al cel continuen bategant, i la sang que transporten brama amb alegria com un rierol clar que baixa per la muntanya. Avui, l'Armando viu als grans vestíbuls del Regne del Cel, on no hi ha llàgrimes ni parracs. No hi ha fam corroent les panxes diminutes dels nens com ocelots famolencs. Des d'allí, l'Armando pot somriure amb felicitat mentre mira cap avall els peons desventurats i els nostres intents de cultivar terres ermes. Però el nostre moment també arribarà.

El Mino va agafar fort la mà del seu pare i va pensar en els arbustos de taro arrugats del pare Macondo. Va pensar en com l'Armando ara era ben endins sota terra i de ben segur que ni les formigues ni els escarabats hi podien arribar. Es va estremir, i va pensar en el gripau blanc.

—Papa —va xiuxiuejar al seu pare—, els gripaus són més verinosos que l'acetat d'etil?

—Xit —va contestar el Sebastián Portuguesa, posant la mà dolçament sobre la boca del seu fill.

El capellà hi va abocar terra; la mama Esmeralda va sanglotar. Era l'àvia de l'Armando. Ningú del poble sabia qui o on eren els pares de l'Armando.

El funeral gairebé s'havia acabat, i el Mino va veure un floc d'ibis escarlates volant en direcció al gran riu. El metge havia dit que el verí del gripau no era tan nociu, en realitat, però que el cor de l'Armando s'havia aturat perquè, en el fons, a l'Armando se li havia glaçat el cor. Havia tingut tanta por que el cor se li havia parat i la sang li havia deixat de fluir per les venes.

—Papa, per què les papallones no tenen sang? I això vol dir que no tenen cor, tampoc? —El Mino mantenia la mà del seu pare agafada ben fort mentre passejaven a l'ombra dels arbres de canyella que sempre desprenien la mateixa aroma fresca, i que encerclaven el cementiri i la petita església blanca amb dues torres.

La casa on vivien no era gran. Es trobava als afores del poble, al costat d'un petit rierol, que gairebé sempre estava quiet excepte durant l'època de pluja, quan s'inundava i arribava gairebé a la porta de casa de la senyora Serrata, que era la veïna que tenien més a prop.

L'avi del Mino havia construït la casa amb troncs, palla i llot, i la teulada estava feta de làmines rovellades de metall corrugat. La casa era una de les millors del poble, perquè com a mínim dos camins l'any el Sebastián Portuguesa comprava emblanquinant i pintura a la *venda* del senyor Rivera. Aleshores la mare del Mino lligava munts de fibres de *tarapo* per fer arbustos de diferents mides, i la família sencera pintava i emblanquinava la casa mentre cantaven les balades de Bolívar amb lletres improvisades. Al germà petit del Mino, el Teófilo, que era massa petit per pintar, el lligaven a l'estenedor perquè no ensopegués amb les galledes de llima, o se les begués. La mare del Mino, l'Amanthea, el seu germà de quatre anys Sefrino, i la seva germana bessona Ana María, tots hi participaven, posant cor i ànima a la feina. Però la mare del Mino no cantava. L'Amanthea Portuguesa no havia pronunciat ni una paraula des de feia més d'un any.

El Sebastián Portuguesa es guanyava la vida muntant i venent papallones. Tenia un contacte a la capital del districte a dos-cents quilòmetres seguint el riu, a qui li enviava una tramesa cada setmana amb l'autobús local. En petites bosses que anteriorment contenien dolços, i que havia obtingut a la *venda* del senyor Rivera, el Sebastián Portuguesa muntava les papallones més boniques. Criatures perfectes i radiants amb colors i patrons increïbles. El pare del Mino anomenava les papallones *Àngels de la Selva*. El negoci que en feia no era dolent, i amb l'Ana María i el Mino recollint closques de coco al voltant de les parades del mercat aconseguien mantenir la fam a ratlla. Gairebé mai hi havia carn o peix a les cassoles de l'Amanthea Portuguesa, però tenien un porc i set gallines, juntament amb dos *mutum*, el gall dindi de la selva, ensinistrats que s'engreixaven més i més cada dia amb pells de mandioca i arròs florit.

El Mino podia seure al costat del seu pare durant hores mirant com muntava les papallones. Mai va intentar estudiar els moviments del seu pare mentre desplegava les papallones a l'estenedor sense tocar mai les ales delicades amb els dits. Utilitzava agulles i pinces i paper transparent sobre les ales, que mai travessava amb les agulles. Però abans que comencés el procés de muntar, passava una agulla llarga i fina a través del tors de l'insecte, a través del *tòrax*, com el seu pare li havia ensenyat que es deia. Després la papallona es fixava a l'estenedor i les ales es posaven amb cura en la posició correcta. Finalment, només quan la papallona estava en la posició perfecta, es posaven les antenes llargues i primes en una V simètrica. El Mino sabia que aquest era el moment més crucial del procés de muntar. Era molt fàcil que una antena es trenqués, i aleshores la papallona sencera estaria arruïnada. Si això passava, el seu pare podia entrar en còlera, motiu pel qual el Mino aguantava la respiració cada vegada que el seu pare arribava a les antenes. De fet, si la papallona que el seu pare tenia al davant era una d'exceptionalment rara, el Mino no gosava ni mirar. Per contra, anava darrere del magatzem i esperava, escoltant per si sentia un rebombori violent a dins. Però si estava tranquil durant una estona llarga, el Mino corria a tornar a entrar i somreia content al seu pare, que estava radiant mentre posava l'estenedor a contrallum perquè tothom es pogués me-

ravellar pel miracle: una *Pseudolycaena marsias*! Un *Morpho montezuma*! O una *Parides perrhebes*! El Mino sabia tots els noms llatins; eren paraules excitants i secretes.

A partir d'aquí s'havia de deixar assecar la papallona durant com a mínim una setmana abans de posar-la en una capsa de plàstic amb un suro al fons. Sobre el suro el seu pare hi posava un full blanc de paper, on hi havia escrit el nom i la família de la papallona amb la bonica lletra de la seva mare. De tots els membres de la família, la seva mare era la que tenia millor cal·ligrafia.

Ni el Mino ni el seu pare havien vist res més bonic a la terra que una papallona amb les ales ben esteses en una quietud eterna. Això era un fet i hi estaven tots completament d'acord.

El pare del Mino havia ensenyat tant a l'Ana María com al Mino a llegir. Les autoritats havien promès que s'enviaria un professor al poble aviat, però fins ara no hi havia arribat ningú. El Mino podia llegir en veu alta bastant sovint del gran llibre de les papallones. De vegades, als vespres abans que anés a dormir, el seu pare hi anava i s'asseia a la vora del llit i li explicava històries de les quatre vides de les papallones: la vida com a ou, com a larva, com a crisàlide i com a papallona. La vida que passaven com a papallones acostumava a ser la més curta, i no solia durar més de dos mesos; però, per altra banda, una papallona de selva podia viure moltes coses curioses en aquest curt període de temps.

La mare del Mino estava dreta a la porta escoltant amb un somriure trist, però ni un so passava pels seus llavis.

Ningú del poble sabia com el Sebastián Portuguesa havia començat això de les papallones, ni com havia adquirit les habilitats necessàries per tractar-les, però tothom estava d'acord que el senyor Portuguesa havia trobat una forma de vida assenyada i respectable en un lloc on la pobresa i l'atur s'aferrava a la majoria de gent com la saba de cautxú més enganxosa, impossible de desfer-se'n. I cap dels amics del Mino se'n reia quan marxava cap als seus assalts diaris amb la xarxa. Era un caçador solitari, però respectat.

—Per què no talem els arbres que tapen el sol? Per què no ens desfem dels borinots amb querosè i foc? És que els que vivim en aquest

poble no tenim res al cap, no tenim principis? No valem més que les cols que es podreixen a les caixes? Mireu el senyor Tico, que ha fixat un *machete* a la punta de la crosse, amb el qual mai s'oblida d'apuntar el coll del porc del Cabura cada cop que s'atreveix a presentar-se a la plaça! És que el senyor Tico, un *esguerrat*, és l'únic home d'aquest poble que no és un dèbil miserable? Ja vau sentir el que va dir el pare Macondo: els aristòcrates que viuen a la sabana fèrtil estan comprant màquines més grosses que la nostra església, i que poden treballar més ràpid que mil *caboclos*. Ens prenen tota la terra, i ara ens estan prenent la feina. No som més que cols pudents i podrides, no som més que bestioles que fugen atemorides quan els xafen la cua, trencant-la a trossos!

El venedor de cocos que tenia una parada al costat del carro de l'Eusebio estava dret sobre dues caixes de verdures, gesticulant molt amb les mans. Estava vomitant aquest ruixat de paraules per tota la plaça del mercat, mentre els venedors recollien per la migdiada, i incitava molts crits encoratjadors i aplaudiments. El vell Eusebio va brandar el barret, mostrant les genives sense dents mentre reia mirant cap al sol. Va treure una ampolla d'*aguardiente* transparent, en va fer un glop ferm i va passar-la al predicador.

—Més, Gonzo, més! Llarga vida al Tico amb el matxet a la crosse!

—Pobre desgraciat! —El senyor Gonzo va estossegar amb el fort licor de canya de sucre, però va continuar:— És que el govern no ens ha promès feina i menjar i escoles? Però què tenim? Res. Els nostres cavalls s'enfonsen més i més en el fang; l'emblanquinant i el guix s'escrestonen i les infraestructures es podreixen! Els camps estan sobreexplotats i els nous arbres que plantem tenen l'escorça plena de verdet i no fan fruit. Si trobes un tros de terra nou i fèrtil venen els aristòcrates amb els seus papers i documents sofisticats amb segells, i els *armeros* apuntant-te amb els rifles ben bé entre els ulls i a punt per emportar-se't emmanillat cap als caus de rata de la capital del districte! Què li va passar al senyor Gypez? O al senyor Vasques i al seu fill? Després que se'ls forçés a beure's l'orina del porc del Cabura els van pujar a un camió i se'ls van emportar! Sempre és el mateix, i ens agenollem i posem el cap al fang, que esdevé més i més profund després de cada època de pluja.

El Mino va pujar al mur del cementiri sota els arbres de canyella per tenir més bona vista de l'espectacle que s'estava duent a terme a la plaça. El Lucas el va seguir, però primer es va assegurar que la seva tortuga estava segura entre dues pedres del mur.

—El senyor Gonzo torna a estar enfadat. Està sobre una caixa i movent les mans —va xiuxiuejar el Mino.

—El senyor Gonzo no està *enfadat*, això ho sé segur; ahir em va donar un coco sencer —va assegurar el Lucas, amb la veu ferma i els ulls mig tancats, donant-se importància.

—No està enfadat amb *nosaltres*, està enfadat amb el porc del Cabura.

—Va! —va dir el Mino, saltant del mur—, escapolim-nos cap a la caixa on hi ha el senyor Gonzo. Potser ens donarà un coco si aplaudim el que diu.

Però el Lucas es va quedar al mur, amb por que enmig de la densa multitud algú li xafés els dits del peu, que ja estaven inflats després de rebre una bona mossegada del gat de la senyora Serrata.

El Mino es va anar fent pas entre els venedors de verdures i cocos que gesticulaven i cridaven, i de seguida estava dret tot just al costat de les caixes del Gonzo. Va aplaudir amb entusiasme, esperant que el senyor Gonzo el veiés. Però el predicador va mirar per damunt de la multitud de gent, molt per sobre del cap del Mino, enaltit tant per les seves paraules com per la seva valentia; i pels glops que anava fent de l'ampolla de líquid clar que el desdentat de l'Eusebio li passava. El seu discurs es va tornar més i més violent.

—Què hem de fer amb aquests porcs que es mengen la seva pròpia descendència, eh?! Exacte, esmolarem el ganivet millor i més gros que tinguem i el farem lliscar pel coll del garrí fins que la sang infectada escumegi al llarg dels camps, i aleshores penjarem el cadàver sobre un cau de formigues enmig de la selva. Això farem, eh?! La propera vegada que passi per l'oficina del Cabura, infestada de larves, li escopiré un bon gargall a les maleïdes botes de color verd militar, apartaré la seva carrabina i li arrencaré els pèls gros del nas un per un mentre li dic que no necessitem lacais *americanos* perquè tinguin cura de la terra que els nostres avantpassats van arrencar de les mans de la selva!

De sobte no hi havia ningú animant; ni crits ni aplaudiments. Un silenci amenaçador s'havia apoderat de la plaça. Des de la seva posició sobre les caixes, el predicador va mirar confós al seu voltant, abans que la seva mirada es quedés quieta en un punt tot just a l'esquerra del plàtan. Allí la gent es va separar, i tres homes amb roba de camuflatge groga i borgonya, i bandoleres, amb els rifles ben agafats i carregats, van caminar directament cap al senyor Gonzo, la cara del qual s'havia tornat d'un color gris pàl·lid. Es va quedar allí, amb la mandíbula movent-se però sense emetre cap so, amb els ulls de sobte plens de llàgrimes.

Quan va veure qui venia, el Mino es va agafar a la cuixa del venedor de verdures que tenia més a prop: qui venia no era altre que el sergent Felipe Cabura i dos dels seus soldats. Els *armeros*.

Sobre les caixes, el senyor Gonzo estava congelat en una posició que semblava desafiar la gravetat així com diverses altres lleis de la naturalesa. Els braços i els peus estaven a mig baixar de les caixes, però l'angle del seu cos feia que baixar-ne fos impossible, així que es va quedar allí dret per un moment que després tothom estaria d'acord que va semblar una eternitat.

El Felipe Cabura va donar una puntada de peu a la caixa de sota de tot amb tanta força que el senyor Gonzo va caure d'esquena. Va aterrar sobre el carro de l'Eusebio i es va quedar allí entre cocos verds i brillants, amb els ulls en blanc girats cap al tranquil cel blau. Aleshores Felipe Cabura va anar caminant cap al carro, va agafar la pesada carrabina que portava agafada pel canó i la va fer baixar amb tota la seva força. La culata del rifle va impactar contra un coco, que es va obrir i va deixar anar un ruixat de llet de coco grisosa per sobre de tots els que estaven al voltant, mirant aterrits.

—Coco fresc —va dir, preparant-se per tornar a baixar la carrabina amb un altre atac violent.

Va rebre el cop un coco que hi havia a l'esquerra del senyor Gonzo; la llet del coco va sortir disparada.

—Un altre coco fresc.

La tercera vegada, la carrabina del sergent Felipe Cabura va impactar en el senyor Gonzo al bell mig del nas amb una força terrible. Van ploure gotes vermelles sobre els mercaders de vegetals.

—Coco podrit —va dir, girant sobre si mateix i marxant amb els dos soldats per on havia vingut, mentre que el senyor Gonzo convulsionava amb les cames primes enlaire en els últims moment de vida.

El Mino va deixar anar la cuixa del venedor de verdures i va córrer tan ràpid com va poder; va ensopegar, va caure, es va tornar a aixecar i va continuar corrent. No va parar fins que estava dret davant del banc de treball del seu pare a l'ombra del plàtan. La seva mare estava estenent roba a la vora.

—El po-po-porc del Ca-Cabura ha obert el cap del Gonzo com un coco —va titubejar sense aire.

El Sebastián Portuguesa va mirar el seu fill amb preocupació. Aleshores va deixar l'estenedor amb una *Anarita* a mig muntar i es va posar el Mino a la falda.

—Minolito —va dir.

Després d'escoltar el relat entretallat del seu fill sobre el que havia passat, el Sebastián Portuguesa es va aixecar i va baixar caminant cap a la plaça. No va tornar fins a dues hores més tard, i aleshores es va asseure i va anar picant d'un plat calent de mongetes *mungo* i mandioca amb bitxo i pebrots verds que l'Ana María li havia posat al davant. La seva dona, l'Amanthea, que havia donat a llum quatre nens normals i saludables, estava dreta a la porta mirant el terra de terra batuda, amb expressió de preocupació.

—On és el Minolito? —va preguntar ell, amb la veu ronca.

—Jugant amb el Teófilo i el Sefrino darrere el magatzem —va dir l'Ana María.

—Aquesta nit us explicaré la història del cap obojo i la Mariposa Mimosa —va dir.

—A l'altre costat del gran riu, darrere les serralades llunyanes i ben endins a la gran selva hi vivia el poderós cap obojo Tarquentarque. Tarquentarque tenia set dones i trenta-quatre fills, però ni una sola filla. Així que cada nit seia a la vora del foc, lamentant aquest fet i bevent *cassava* fermentada, de la qual les seves dones i in comptables fills n'hi portaven bol rere bol. Al final, tenia la panxa tan inflada i pesant de *cassava* que arribava fins a terra, i l'arrossegava com un sac mentre

baixava cap a la vora del riu a seure en una arrel de mangle. Seia allí lamentant-se del seu destí tota la nit, amb la panxa balancejant-se a la superfície de l'aigua i atraient bancs sencers de piranyes avaricioses que intentaven rosegar forats al ventre immens i apetitós que hi flotava. Però la pell de la panxa era tan dura que les dents esmolades com un punxó de les piranyes no la podien penetrar. Així seia el Tarquentarque, vespre rere vespre, nit rere nit, deplorant el fet que no tenia cap filla.

El Mino va parpellejar. La veu del seu pare era calmada i monòtona, i els sons reconfortants de la nit que arribaven de la selva a cent metres de la casa creaven una manta soporífera i acollidora al voltant dels tres nens, que s'abraçaven els uns als altres a l'ample llit que compartien. El Teófilo tenia el seu propi caixó en un racó, i ja dormia.

El Mino va tancar els ulls i va veure la cara lletja del sergent Felipe Cabura mentre feia impactar la culata del rifle a la cara de l'Eusebio. Llet de coco i sang. Però la imatge de seguida va marxar, gràcies a les vívides descripcions que estava fent el seu pare de la pena que tenia el cap obojo i de la gràcia de l'aleteig de la Mariposa Mimosa que el tenia embadalit. Aquelles descripcions van omplir la imaginació del nen de sis anys i es van emportar les doloroses experiències del dia.

Quan el Sebastián Portoguesa va acabar la història i va posar la mosquitera sobre el llit, va veure que el seu fill havia anat surant cap a la terra del son sense la companyia de les imatges agonitzants que amenaçaven de convertir-se en una font de malsons i d'agitar-li la ment.

Es va girar cap a la seva dona, que estava dreta a la porta. L'Amanthea Portoguesa s'havia desfet la cua del clatell. Els cabells negre blavós estesos a les espatlles li emmarcaven la cara bonica i delicada, plena d'una pena infinita i un desig congelat. Mentre el seu marit l'apropava, acariciant-li delicadament l'esquena, va formar una paraula silenciosa amb els llavis. Havia sigut així durant més d'un any.

El Mino tenia gairebé nou anys quan va sentir aquell so per primera vegada. Estava seguint una bonica *feonia* cap a una clariana de la selva. La papallona de color rosa clar amb punts negres tenia una

tendència a parar-se ben amunt, als troncs dels arbres, massa amunt perquè el Mino hi arribés amb la seva xarxa. Havia de tirar bastons per espantar-les i fer-les volar amb l'esperança que es quedarien parades més avall. Va parar. Quina mena de so era *aquell*? Un grunyit profund i amenaçador que pujava i baixava, barrejat amb xerrics ardents dels martinets que aletejaven damunt seu, al capdamunt dels arbres. No era cap animal. Sonava com una màquina que brunzia cap al tossal de les magnòlies. Es va quedar allí parat, escoltant. Havia de ser una màquina, però què hi havia de fer una màquina allà dalt?, com hi havia arribat? Va oblidar la *feonia* i va córrer tan ràpid com va poder cap al mur del cementiri, on sabia que el Lucas i el Pepe estaven turmentant les formigues que sempre estaven ocupades amb alguna activitat inexplicable o entre les pedres del mur.

El Lucas i el Pepe seien allí brandant les cames.

—Escolteu! —va cridar el Mino.

—Que et penses que som sords?

Tots tres es van quedar al mur i van mirar cap a les capçades verdes dels arbres, cap a un turó tènue que amb prou feines es podia dir que fos un turó, però que es podia distingir de l'inacabable mar de selva com una zona petita i elevada on creixien magnòlies i càmfora. Unes quantes vegades l'any, en les rares ocasions en què bufava vent de l'est, els vells del poble que patien bronquitis o refredats s'agrupaven al mur del cementiri amb les seves cadires. Seien allí, amb la boca oberta, engolint l'olor restauradora de les càmfores que portava el vent.

No hi havia res a veure, però el rugit retronant pujava i baixava, rítmic i monòton.

—Potser és un avió que ha caigut del cel i s'ha estavellat, i ara està atrapat allí, murmurant i queixant-se? —va conjecturar el Pepe.

Aleshores va ser quan va arribar la senyora Serrata, amb la faldilla plena de taro. Es va parar allí, mirant. Després va venir la neta coixa de la Drusilla. Aviat, tot d'adults i nens s'havien agrupat al costat del mur de l'església, preguntant-se de què es tractava el curiós so que s'havia presentat tan de sobte i s'havia superposat als milers d'altres sons amb els quals tothom estava familiaritzat, però que ningú sentia cada dia.

—Probablement és Don Edmundo; segur que s’ha inventat algun artefacte infernal que ens espantarà dia sí dia també! —va suggerir un home vell. Don Edmundo era el veí més proper al poble, l’amo d’una finca enorme que s’estenia des de la fèrtil sabana fins al riu i més enllà, i després per la selva cap al poble qui sap fins on. Una vegada, Don Edmundo havia afirmat que la terra on estava construït el poble també era seva, i això va provocar un aldarull terrible. Es van esmolar falçs i matxets fins que tallaven més que una mala llengua; es van enviar delegacions de protesta a la capital del districte. Grups de dones grans i nens van agafar porcs i gallines i sacs plens de mandioca per a tot un tiberi i es van plantar al pati privat i extremament luxós de Don Edmundo, on van bagolar i es van despullar, i van crear commoció durant diverses nits sense parar, fins que el poderós terratinent es va haver d’empassar les desafortunades paraules i es va veure forçat a firmar el document que li va posar davant el pare Macondo, que afirmava que no tenia cap dret sobre la terra del poble.

Les teories sobre el místic soroll eren innumbrables i elaborades, però, quan l’autobús de la tarda va arribar a la plaça i va parar davant de la *venda* del senyor Rivera després d’haver-se fet camí per la carretera plena de tombs i fang des del districte de la capital a dos-cents quilòmetres, l’Elvira Mucco, la filla del senyor Mucco, que cultivava les gardènies més boniques, va poder explicar la història següent:

—Tot just on la carretera començava a fer tombs passat l’estany fangós, darrere la gran pedra on Don Edmundo havia intentat sense èxit impedir que el senyor Rivera i el pare Macondo plantessin arbres *sergata*, ara hi havia algunes màquines enormes escopint fum i vapor. Una gran secció de la selva del voltant s’havia talat i netejat, i la zona estava plena d’*americanos* amb cascos de plàstic. Cridaven i bramaven mentre utilitzaven cintes mètriques, binoculars i altra parafernàlia estranya. Enmig de tot això, estaven excavant; un aparell infernal removia i martellejava una vara de ferro cada cop a més i més profunditat.

L’Elvira Mucco havia vist tot això quan l’autobús s’havia vist forçat a esperar durant gairebé una hora mentre es movia un arbre immens de la carretera. Va tenir molts problemes per explicar aquests esdeveniments, tenint en compte que l’objectiu de la seva visita a la capital

del districte havia sigut que li arrenquessin totes les dents de dalt que li feien mal.

—A més a més —va afegir—, tots dos fills de Don Edmundo eren allí, juntament amb el Primero Lazzo. Tenien una pinta ridícula, amb fang a la cara i cascos blancs al cap.

Molta gent s'havia agrupat al costat de l'autobús, i van escoltar l'Elvira Mucco mentre explicava la seva història. El pare Macondo es va agafar les mans darrere l'esquena, amb una expressió seriosa; el senyor Rivera va donar una puntada de peu a una llauna, que va espantar un gos que estava estirat a l'ombra al costat de l'entrada de la *venda*. Louis Hencator, el conductor de reserva de l'autobús, que acostumava a tenir un caràcter tranquil, va escopir al terra.

—Petroli —va dir el senyor Rivera.

—Petroli —va contestar el pare Macondo.

—Petroli —va xiuxiuejar tothom al voltant de l'autobús.

—Petroli —va afegir el Mino, i va donar un cop a les costelles del Lucas.

El rugit del tossal de les magnòlies va continuar. De tant en tant, la gent es parava a escoltar-lo, mirant amunt i fent que no amb el cap.

I un dia, de sobte, es va veure una torre que sobresortia entre els arbres, amb l'acer brillant que centellejava pel sol. A banda del sergent Felipe Cabura i els seus *armeros*, gairebé tothom del poble s'havia trobat al costat del mur del cementiri. El Mino va ajudar el Pepe a trobar un lloc segur per amagar les tortugues, de manera que ningú les trepitgés sense voler. Els homes parlaven en veu baixa, i el Mino veia com el seu pare gesticulava intensament mentre parlava amb el senyor Hencator i el senyor Mucco.

—El bosc pertany al poble! —va dir el pare Macondo de sobte, aixecant la veu—. Han talat un munt dels nostres arbres sense ni tan sols preguntar-nos-ho.

—Hi podríem haver plantat uns camps de taro, allí —va afegir un venedor de verdures.

—Sí, i allí hi ha terra fèrtil per a *seranga*, també —hi va estar d'acord un altre.